

*Мамонтова О. М.,
викладач кафедри правознавства
ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»*

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ОБСТАВИН, ВИЗНАНИХ СУДОМ ЗАГАЛЬНОВІДОМИМИ, ЯК ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Анотація. Статтю присвячено аналізу сутності та змісту обставин, визнаних судом загальновідомими, як підстав звільнення від доказування в адміністративному судочинстві. Визначено, що нормативне закріплення поняття «загальновідомі обставини» та чіткий їх перелік у процесуальному законодавстві України є відсутніми, а в наукових джерелах єдиного підходу до розуміння змісту та правової природи поняття «загальновідомі обставини» дотепер не сформовано.

Автором розкрито сутнісні ознаки загальновідомих обставин як підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві: очевидність, загальновідомість, значимість для справи та офіційність встановлення.

Акцентовано увагу на питанні визнання відомостей, які знаходяться в мережі Інтернет, загальновідомими, як підстав звільнення від доказування в адміністративному судочинстві. Крім того, проаналізовано питання процесуальної оформленості визнання обставин загальновідомими в адміністративному судочинстві.

Ключові слова: адміністративне судочинство, загальновідомі обставини, загальновідомі факти, загальновідомість, звільнення від доказування, доказування.

Постановка проблеми. Судове доказування, будучи важливою складовою частиною правосуддя, відіграє провідну роль в адміністративному судочинстві. Відповідно до ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин із метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень із боку суб'єктів владних повноважень.

Вирішення адміністративним судом спору у сфері публічно-правових відносин безпосередньо залежить від своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин у справі. При цьому в адміністративному судочинстві наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, а також інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, суд встановлює за результатами дослідження та оцінки доказів.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що відповідно до положень ст. 77 КАС України кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення. Разом із тим в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача. У таких справах суб'єкт владних повноважень не може посилатися на докази, які не було покладено в основу оскаржуваного рішення, за

винятком випадків, коли він доведе, що ним було вжито всіх можливих заходів для їх отримання до прийняття оскаржуваного рішення, але їх не було отримано з незалежних від нього причин [11].

Зазначимо, що доказування в адміністративному судочинстві є доволі об'ємною категорією, яка включає чимало особливостей та нюансів, проте має досить чітку законодавчу регламентацію, яка проявляється в закріпленні процесуальним законом загальних положень про докази і процедуру доказування в адміністративному судочинстві: щодо обов'язку доказування, предмету доказування, підстав звільнення від доказування, вимог до доказів, послідовності та змісту процесуальних дій тощо. Крім того, доказова діяльність в адміністративному судочинстві є віддзеркаленням його основних засад (принципів): рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін, диспозитивності та офіційного з'ясування всіх обставин у справі, розумності строків розгляду справи судом [11, ч. 3 ст. 2].

При цьому, якщо відносно предмету доказування в адміністративному судочинстві все більш-менш є зрозумілим, то виокремлені законодавцем обставини, що не підлягають доказуванню в адміністративному судочинстві, потребують більш детальної уваги. Адже, з одного боку, судове доказування має нерозривний зв'язок із доказами, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Будь-які інші дані, отримані за межами судового процесу, з непередбачених законом засобів доказування, суд до уваги не бере. З іншого ж боку, передбачені законодавцем підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві, є своєрідним видом звільнення від виконання покладеного юридичного обов'язку щодо доведення обставин, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення сторін. Таким чином, реалізація положень щодо звільнення від доказування в адміністративному судочинстві є підставою легального обходу у процесі розгляду і вирішення адміністративної справи деяких дій із доказування, що офіційно закріплено в положеннях КАС України. Адже ніхто не може бути примушений до виконання того, що не є обов'язковим. У свою чергу, такий своєрідний механізм у структурі доказування в загальній системі адміністративного судочинства спрямовано на досягнення процесуальної економії часу, ресурсів та запобігання ухваленню різних за своїм родом рішень суду щодо тієї самої обставини. У зв'язку із чим складові елементи механізму звільнення від доказування в адміністративному судочинстві характеризуються унікальністю правового змісту та значення, яке вони справляють на судовий процес.

Однією з підстав звільнення від доказування в адміністративному судочинстві є обставини, визнані судом загальновідомими [11, ч. 3 ст. 78]. Слід зазначити, що виокремлення загальновідомих обставин як обставин, які не потребують доказування, не є надбанням суто законодавства України про адміністративне судочинство. Вказана підстава звільнення від доказування є однією із ключових підстав звільнення від доказування в цивільному та господарському судочинстві. Водночас загальновідомість обставин є доволі об'ємною та дещо суперечливою категорією, адже нормативного закріплення поняття «загальновідомі обставини» та чіткого їх переліку в процесуальному законодавстві України немає, а в наукових джерелах єдиного підходу до розуміння змісту та правової природи поняття «загальновідомі обставини» дотепер не сформовано.

При цьому тягар щодо визнання обставин загальновідомими покладається на суд. Такий підхід законодавця, з одного боку, виховує гідний рівень правосвідомості та загальної життєвої обізнаності для того, щоб суд міг з легкістю, без зайвого клопоту вирішувати актуальні питання в ході процесу, не затягуючи його. Адже суддя досягає мети правосуддя внаслідок дії двох взаємопов'язаних процесів: практичного – правозастосування як реалізації норм права для вирішення правового спору та суб'єктивного – в основу якого покладається професійна правосвідомість судді, яка наповнює процес розгляду справи аксіологічним змістом і саме завдяки якій судочинство і стає правосуддям [10, с. 130]. З іншого ж боку, такий великий плацдарм відповідальності, який покладається на суддю, може негативно вплинути на його пізнавальну діяльність та завадити якісно оцінити ситуацію під час визнання обставин загальновідомою.

А отже, теоретична та практична значимість проведеного дослідження не викликає сумнівів.

Ступінь розробленості проблеми. Питанням, які стосуються обставин, визнаних судом загальновідомими, як підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві, в науковій літературі приділено не так багато уваги, як того потребує проблематика доказування в адміністративному судочинстві. Незважаючи на специфіку вказаної підстави, звільнення від доказування в адміністративному судочинстві, її сутність розкривається переважно в загальному контексті дослідження питань звільнення від доказування. При цьому серед усього масиву практично-прикладних наукових доробок, необхідно взяти до уваги здобутки Андрійцю В.Д., Бевзенка В.М., Гордєєва В.В., Демського Е.Ф., Калмикової Я.С., Коломоєць Т.О., Колпакова В.К., Комзюка А.Т., Нечитайла О.М. та ін.

Слід також зазначити, що сам по собі інститут доказів і доказування має значну специфіку в адміністративному судочинстві, зумовлену, передусім, дією принципу офіційного з'ясування всіх обставин справи, а також презумпцією вини відповідно. Наведене дає можливість зробити висновок, що питання дослідження сутності та змісту загальновідомих обставин як підстав звільнення від доказування в адміністративному судочинстві потребує проведення поглибленого аналізу, тим паче у світлі законодавчих новацій та змін практики судочинства в адміністративних судах, запроваджених у процесі широкомасштабного та ефективного реформування судочинства, судочинства та суміжних правових інститутів.

Метою статі є дослідження сутності та змісту поняття «загальновідомі обставини», а також специфіки обставин,

визнаних судом загальновідомими, як підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Як вже було зазначено, загальновідомі обставини є одним із елементів системи підстав звільнення від доказування в адміністративному судочинстві. При цьому, хоча законодавцем і не розкрито сутності та змісту вказаної правової категорії, їй відведено чільне місце серед доступних учасникам судового процесу засобів доказування.

Відзначимо, що визнання загальновідомих обставин як таких, що не потребують доказування в адміністративному судочинстві, було притаманним ще першій редакції КАС України [11 (в ред. від 06.07.2005 р.), ч. 2 ст. 72], під ними розумілися обставини, що відомі широкому колу осіб, у тому числі й судді. У новій редакції КАС України від 15.12.2017 р. норма, що стосується загальновідомих обставин, знайшла своє місце у трансформованій ст. 78 [11, ч. 3 ст. 78]. Однак питання щодо сутності та змісту загальновідомих обставин як підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві та нормативного закріплення їх переліку досі залишається відкритим.

Зазвичай в юридичній літературі під загальновідомими обставинами розуміється поінформованість про юридичний факт певного або невизначеного кола осіб. При цьому частина таких знань може бути загальновідомою багатьом людям, а частина – відомою певному колу осіб. Однак кількість повідомлених осіб про ту чи іншу обставину не має значення, головне, щоб такі обставини (факти) були відомими судді, який визнає їх загальновідомими та приймає без доказування [2, с. 223]. У тому ж разі, якщо суддя особисто не освідомлений про певну загальновідому обставину, в нього є можливість звернутися до достовірних джерел, за допомогою яких він може перевірити її загальновідомість або встановити для себе такий її статус (наукові доробки вчених, енциклопедії, офіційно-тиражовані журнали, газети, консультації з боку спеціалістів, що обізнані з відповідним питанням).

Поглянути на загальновідомі обставини як на узгоджену систему і, у свою чергу, уможливити проведення їх поглибленого аналізу як підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві дозволить проведення їх класифікації, особливої актуальності якої диктують реалії сьогодення. Адже значення класифікації полягає не тільки в тому, що вона забезпечує систематизацію накопичених знань у праві, але й у тому, що сприяє правильному вживанню понять та термінів, допомагає усунути неоднозначність у категорійному апараті доктрини адміністративного судочинства.

Складність же проведення класифікації загальновідомих обставин як підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві полягає в тому, що в сучасних наукових підходах до класифікації таких обставин спостерігається певна неоднорідність та відсутність чіткої позиції щодо критеріїв її проведення, що пояснюється їх багатоманітністю. При цьому хоча уніфікація загальновідомих обставин згідно зі «строгими критеріями» є завданням надзвичайно складним, все ж такі класифікувати їх за певними групами вбачається можливим.

Так, аналізуючи висновки, які були зроблені Нечитайлом О.М. у процесі дослідження обставин, що не потребують доказування в адміністративному судочинстві України, можна стверджувати, що в загальному розумінні до загальновідомих обставин відносять природні явища, стихійні лиха, техногенні катастрофи, властивості матеріалів та речовин тощо [13].

Найпоширенішим варіантом класифікації загальновідомих обставин як підстав звільнення від доказування в адміністративному судочинстві є їх поділ за територіальністю поширення (світові та регіональні), характером впливу (природні явища та архітектурні особливості), а також властивостями предметів (фізичні, хімічні та технологічні) [3].

Говорячи про такий класифікаційний критерій загальновідомих обставин, як територіальність поширення, необхідно вказати, що прикладом загальновідомих обставин, які є відомими в межах всієї держави, може бути аварія на Чорнобильській АЕС, факт проведення загальнодержавних (загальнонаціональних) виборів тощо, а загальновідомих обставин, які є відомими в межах певного регіону, – факт проведення місцевих виборів чи місцевого референдуму [12]. Однак, приділяючи увагу загальновідомим обставинам, Сахнова Т.В. зазначає, що для визнання обставини загальновідомою не є важливим, чи є вона всесвітньо відомою чи відомою лише конкретному регіону конкретної країни. Важливим є те, щоб обставина була очевидною. У тому ж разі, якщо суддя особисто не освідомлений про певну загальновідому обставину, він може не визнати її загальновідомою, у зв'язку із чим така обставина має бути доведеною [15, с. 385].

На територіальні межі розповсюдження загальновідомих обставин звертають увагу й Н.М. Коршунов та Ю.Л. Марєєв. При цьому автори вказують, що, з одного боку, загальновідомими можуть бути обставини, які є відомими особам, що проживають на певній території (регіоні), а з іншого – не є обов'язковим, щоб вони були відомими всім особам, які проживають на території держави, чи, загалом, усьому людству [2, с. 223].

Доповнити класифікацію загальновідомих обставин як підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві можна часовими критеріями. І в цьому аспекті заслуговує на увагу позиція Смишляєва Л.П., який вказує, що зазвичай обставина залишається загальновідомою протягом певного часу та в певному місці. Наприклад, відомий широкому загалу факт землетрусу або повені, які сталися в певний час і певному місці, із плином часу або за межами цього місця можуть втратити властивість загальновідомості. У таких випадках відповідна обставина підлягає доказуванню в загальному порядку [16, с. 17].

Отже, хоча сутність загальновідомих обставин є зрозумілою сама по собі, офіційно складеного їх вичерпного переліку сьогодні у законодавстві України не існує. Пов'язано це, насамперед, із багатоманітністю існування таких обставин, що унеможлиблює їх реальну, а тим паче ефективну консолідацію та окреслення в законодавстві. Разом із тим у правосвідомості є свій погляд на дійсність, особлива мова, система понять і категорій, специфічні критерії і способи оцінок, цілі і засоби їх здійснення [14, с. 200]. А тому в адміністративному судочинстві, як і в цивільному та господарському, привілей щодо визнання обставин загальновідомими надається суду. При цьому загальновідомі обставини не мають викликати жодного сумніву у своїй достовірності.

Усе вищевикладене дозволяє зробити висновок, що для визнання обставин загальновідомими немає потреби в застосуванні спеціальних знань, проведенні науково-дослідницької діяльності щодо суті питання, призначенні експертиз чи додаткових перевірок. Адже загальновідомі обставини являють собою унікальний, але, у свою чергу, звичайний набір знань,

який здобувається кожною особою в ході її пристосованості та плину життя, поєднуючись, у наступному, з набутими фаховими навичками та вміннями.

З огляду на те, що загальновідомість обставин є поняттям плинним та динамічним, не слід сприймати загальновідомі обставини як сталу, однорідну категорію. І тут необхідно погодитися із Калмиковою Я.С., яка вказує, що загальновідомі обставини, «загальновідомість» є поняттями відносними, оскільки вони зумовлені обмеженістю в часі, просторі і колі осіб, тож встановити їх об'єктивні ознаки практично неможливо [9]. Разом із тим, ураховуючи відсутність нормативно визначених критеріїв, віднесення тієї чи іншої обставини до загальновідомої перебуває в межах суб'єктивного сприйняття окремо взятого судді.

Якщо говорити про процесуальну оформленість визнання обставин загальновідомими в адміністративному судочинстві, то слід вказати, що це питання є також недостатньо розкритим. Адже в ч. 3 ст. 78 КАС України не міститься трактування того, яким чином суд має визнати обставину загальновідомою, зазначається тільки про сам факт визнання такої обставини судом. Крім того, в положеннях КАС України є відсутньою і пряма вказівка на вид судового рішення, за допомогою якого оформлюється визнання обставини судом загальновідомою, а тим паче – на те, що таке рішення має бути мотивованим [11].

У свою чергу, визнання обставин загальновідомими здійснюється судом до винесення рішення по справі, до проголошення рішення суд має з'ясувати всі обставини справи, а питання про наявність чи відсутність певної обставини, так само як і питання про її загальновідомість, також необхідно з'ясувати [4].

Загальновідомим обставинам як обставинам, які не потребують доказування в адміністративному судочинстві, притаманна низка сутнісних ознак, які знаходяться в системній єдності та доповнюють одна одну. Серед них: очевидність, загальновідомість, значимість для справи та офіційність встановлення.

Очевидність передбачає, що такі обставини мають бути безсумнівними, достовірними та науково-обґрунтованими. Причому в людини, яка свідомо сприймає дійсність, не повинно виникати сумніву щодо їх достовірності. Слід зазначити, що очевидність обставини породжується можливістю спостерігати життєві та природні явища чи випробувати їх на собі [1, с. 640]. Проте істинність деяких знань може мати в собі і наукове підґрунтя, яке не повинно викликати жодних сумнівів (доведені наукою факти).

Сутнісна характеристика загальновідомості як ознаки обставин, які не потребують доказування в адміністративному судочинстві, передбачає, що загальновідомим не може бути визнано узагальнення (наприклад, громадську думку), навіть якщо воно є досить поширеним у суспільстві (наприклад, на теперішній час загальнопоширеною є думка про корумпованість усіх суб'єктів владних повноважень). Однак така загальновідомість є громадським узагальненням, а не загальновідомим (загальнопідтвердженим) фактом [1, с. 639].

Щодо офіційності встановлення загальновідомих обставин, які не потребують доказування в адміністративному судочинстві, то в науковій літературі досі триває дискусія. Необхідно згадати, що досить часто в сучасній правовій літературі зустрічається майже ототожнення понять «загальновідомість»

та «загальнодоступність» таких обставин. При цьому виникає питання щодо можливого визнання відомостей, які знаходяться в мережі Інтернет, загальновідомими. Більш глибоко та всебічно проаналізувавши наукові доробки в цій сфері, все ж таки будемо дотримуватися позиції, що навіть у випадку загальної відомості факту ключову роль відіграє його офіційна встановленість. Адже у випадку зумовленої необхідності такі обставини можуть бути перевірені офіційно встановленими способами та джерелами. Натомість у випадку посилання суддею на інформацію, яку зазначено в мережі Інтернет, необхідно зважати на той факт, ким, де, коли та в якій формі було її розміщено. Слід сказати, що у зв'язку зі змінністю інформації в мережі Інтернет логічним буде не просто зафіксувати адресу веб-сайту, з якого взято інформацію, та дату його перегляду, а й зберегти його в електронному вигляді або роздрукувати на паперовому носії з метою подальшого долучення до матеріалів справи [17].

Що стосується значимості загальновідомих обставин як ознаки обставин, які не потребують доказування в адміністративному судочинстві, необхідно вказати, що необхідність визнання обставин загальновідомою виникає лише в тому випадку, якщо наявність чи відсутність такої обставини впливає на можливість та необхідність доведення обставин, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення сторін судового процесу. При цьому визнавати загальновідомими обставини, які лише згадуються в ході судового процесу, але не мають значення для виконання обов'язку щодо доказування, немає необхідності [4]. У зв'язку із чим можна стверджувати, що якщо суд під час вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин матиме справу з посиланням на обставину, яка є загальновідомою, але не стосується обставин, що входять до предмету доказування, він зможе посилатися на нерелевантність такої загальновідомої обставини даному розгляду справи по суті. Адже прийняття судом до уваги обставини, яка не стосується предмету доказування, та визнання її судом загальновідомою навантажить судовий процес непотрібними процесуальними діями, всупереч принципу ефективності та економії процесуальних ресурсів та часу.

Разом із тим близькими до загальновідомих обставин є так звані «ноторні факти» – факти, які ніким не оспорується (наприклад, щодо дня тижня) [2, с. 207], а їх очевидна безспірність встановлюється офіційними загальноживаними документами (наприклад, календар чи картографічні матеріали).

Говорячи про практичну реалізацію теоретичних напрацювань щодо загальновідомих обставин як підстави звільнення від обов'язку їх доказування в національному судочинстві, необхідно зазначити, що судова практика в Україні щодо застосування загальновідомих обставин є досить своєрідною. З одного боку, суди визнають загальновідомою інформацію, розміщену на веб-сайтах Національного банку України (наприклад, щодо офіційного курсу гривні станом на певну дату), Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, окремих банків (наприклад, щодо наявності ліцензії, виданої Національним банком України), інших установ, підприємств, організацій (наприклад, щодо визначення середньої вартості майна) тощо [17]. А з іншого – в адміністративному судочинстві практика визнання судом обставин загальновідомими як підстави звільнення від доказування не є явищем масовим. Однак аналіз змісту значного масиву судових рішень, які містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень, дає змогу стверджувати,

що в адміністративному судочинстві під час визнання обставин загальновідомими судді також посилаються на:

- інформацію, що розміщена в мережі Інтернет [6];
- повідомлення в засобах масової інформації та інформацію, опубліковану на офіційному інтернет-порталі Генеральної прокуратури України [7];
- інформацію, яка міститься в посадових інструкціях та штатному розписі окремих територіальних органів центральних органів виконавчої влади України [8];
- положення постанов Пленуму Вищого адміністративного суду України [5].

Висновок. Отже, питання, пов'язані з розумінням та юридичним оформленням загальновідомих обставин як таких, що не потребують доказування в адміністративному судочинстві, потребують подальших наукових досліджень та теоретико-практичних напрацювань. А у зв'язку з тим, що адміністративне судочинство в сучасний період є досить складною, позбавленою однакового розуміння юридико-практичною категорією, вдосконалення відповідних процесуальних інститутів та норм буде прогресивним і вельми корисним для формування єдиної концептуальної моделі його правового регулювання.

Література:

1. Вапнярчук В.В. Загальновідомі факти в кримінально-процесуальному доказуванні // Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20-21 листопа. 2013 р. / Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013. С. 638–641.
2. Гражданский процесс: [учебник] / [Н.М. Коршунов, Ю.Л. Мареев]. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Эксмо, 2007. 768 с.
3. Гуренко Ю.Г., Лютиков П.С. Підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві. URL: http://www.rusnauka.com/43_WSN_2016/Pravo/2_219264.doc.htm.
4. Діба І. Загальновідомі обставини. Юридичний вісник України. 2005. № 33. URL: http://ts.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=255142&base=1.
5. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 1540/3864/18 від 17.12.2018 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79061523>.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 2-а/448/116/18 від 23.04.2018 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73612749>.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 2а-4711/09/1370 від 05.04.2011 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/15937962>.
8. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № П/811/3549/15 від 10.02.2016 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55796208>.
9. Калмикова Я.С. Підстави звільнення від доказування в адміністративному судочинстві: порівняльно-правовий аналіз // Національна правова система в умовах формування європейського правового простору: матеріали науково-практ. інтернет-конф. (10.10.2012 р.). URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=359%3A.
10. Карбань А.А. Правосвідомість та її роль у формуванні суддівського переконання // Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю на етапі реформування кримінального судочинства: матеріали Всеукр. науково-практ. конф. Київ, 2006. Ч. 2. С. 129–130.
11. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. Офіційний вісник України. 2005. № 32. Ст. 1918 (в ред. від 15.12.2017 р.).

12. Коментар до Кодексу адміністративного судочинства (Народний правовий портал «Юрисконсульт»). URL: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/kas/97-kas/6053-72.html>.
13. Нечитайло О.М. Обставини, що не потребують доказування в адміністративному судочинстві України. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2008. Вип. 43. С. 151–158.
14. Петрончак Ю.О. Правосвідомість як рефлексія соціальних норм поведінки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 825. С. 199–203.
15. Сахнова Т.В. Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты. М.: Волтере Клувер, 2008. 676 с.
16. Смышляев Л.П. Предмет доказывания и распределение обязанностей по доказыванию в советском гражданском процессе. М.: Изд-во Моек, ун-та, 1961. 47 с.
17. Чи можна відомості з інтернету вважати «загальновідомими обставинами» в розумінні ЦПК України? URL: https://protocol.ua/ru/chi_mogna_vidomosti_z_internetu_vvagati_zagalnovidomimi_obstavinami_v_rozuminni_tspk_ukraini/.

Мамонтова Е. Н. Сущность и содержание обстоятельств, признанных судом общеизвестными, как основание освобождения от доказывания в административном судопроизводстве

Аннотация. Статья посвящена анализу сущности и содержания обстоятельств, признанных судом общеизвестными, как оснований освобождения от доказывания в административном судопроизводстве. Определено, что нормативное закрепление понятия «общеизвестные обстоятельства» и четкий их перечень в процессуальном законодательстве Украины отсутствует, а в научных источниках единый подход к пониманию содержания и правовой природы понятия «общеизвестные обстоятельства» до сих пор не сформирован.

Автором раскрыты сущностные признаки общеизвестных обстоятельств как основания освобождения от доказывания в административном судопроизводстве: очевидность, общеизвестность, значимость для дела и официальность установления.

Акцентируется внимание на вопросе признания сведений, которые находятся в сети Интернет, общеизвестными, как оснований освобождения от доказывания в административном судопроизводстве. Кроме того, проанализированы вопросы процессуальной оформленности признания обстоятельств общеизвестными в административном судопроизводстве.

Ключевые слова: административное судопроизводство, общеизвестные обстоятельства, общеизвестные факты, общеизвестность, освобождение от доказывания, доказывание.

Mamontova O. Essence and content of the circumstances recognized as generally known by a court as the grounds of exemption from evidence in administrative legal proceedings

Summary. The article focuses on the analysis of the essence and content of the circumstances recognized by a court as generally known as the grounds of exemption from evidence in administrative legal proceedings. It is defined that the normative establishment of the concept of «generally known circumstances» and their clear list in the procedural legislation of Ukraine are absent, and the consistent approach to the understanding of the content and legal nature of the concept of «generally known circumstances» has not yet been formed in the scientific sources.

The author discloses the essential features of the generally known circumstances as the grounds of exemption from evidence in administrative legal proceedings: obviousness, common knowledge, importance for a case and official establishment.

Special attention is drawn to the issue of recognition of information on the Internet as generally known, as the grounds of exemption from evidence in administrative legal proceedings. Additionally, the issue of procedural formalization of the recognition of circumstances as generally known in the administrative legal proceedings is analysed.

Key words: administrative legal proceedings, generally known circumstances, generally known facts, common knowledge, exemption from evidence, evidence.